

Andreas Pitler

**INSPEKTOR
BRONŠTAJN
I SLUČAJ
UBIJENOG NACISTE**

Prevela s nemačkog
Mirjana V. Popović

■ Laguna ■

Naslov originala

Andreas Pittler

ZORES

Copyright © Andreas Pittler, 2012

Translation Copyright © 2014 za srpsko izdanje, LAGUNA

Prevod ove knjige pomoglo je Austrijsko federalno
ministarstvo obrazovanja, umetnosti i kulture

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

**INSPEKTOR
BRONŠTAJN**

**I SLUČAJ
UBIJENOG NAČISTE**

Prolog

Vazduh! Svež vazduh bio mu je potreban da se ne bi ugušio. Zašto je u ovoj prostoriji bilo tako zagušljivo i vrelo? Zima je, i ovde bi, zapravo, moralo da bude ledeno. Ali nije tako, vrućina je kao u tropima. Opipao je svoju pidžamu. Da, bila je natopljena znojem. I ta žeđ! Ta neverovatna, užasna žeđ! Grlo mu je bilo suvo, a jezik zalepljen za nepca. Možda zato nije imao dovoljno vazduha. Pokušavao je da ovlaži ždrelo pljuvačkom. Onda se napregnu da duboko udahne, ali smesta se štregnu. Užasan bol sevnu mu kroz udove i kao da mu raspara pluća i utrobu. Htede da krikne, ali mu se ote samo krkljanje.

Ustaj! Diži se! Diži se iz kreveta pre nego što krevet postane tvoj grob! S ono malo preostale snage jedva se pridiže, ali zbog neopisivih bolova opet se previ, u grču.

Činilo se da bol nikada neće prestati. Mada je, sada, sedeo uspravno u krevetu, trup mu nemoćno klonu kao prazan džak. Glava mu pade na grudi. Disao je kao parna lokomotiva koja je iskočila iz šina.

Bože dragi, šta je ovo? Možda je juče preterao u slavlju? Telo mu se bunilo, vodilo je protiv njega pravi gerilski rat. Opkolili su ga pobunjeni organi i udarili na njegov duh. Pluća su zviždala kao ekspres lonac pod visokim pritiskom, bešika je silno žudela da bude ispražnjena, mišići su mu se grčili, a srce jako tuklo. Obuzimala ga je sve veća panika.

Samo mirno! Sve će biti u redu. Najpre otvori prozor, onda obavi posao i, na kraju, popij čašu vode. Opasnost će tada proći! On spusti noge s kreveta, a zatim nožnim prstima opipa pod tražeći papuče. Trudio se da diše plitko ali ujednačeno. Potom prstima snažno zgrabi dušek. Iz zaleta pokuša da se uspravi.

Spopade ga vrtoglavica. Rukama snažno zavesla kroz vazduh očajnički tražeći oslonac. Osećao se kao da mu je telo izbodeno špenadlama. U venama mu je besnela vatra od koje mu se smračilo pred očima. Poslednjim ostacima snage zabaci gornji deo tela napred da bi desnom rukom uhvatio ručku na prozoru. Za trenutak zastade ne bi li se pribrao, ali mu ponesta daha. Pokuša da otvori prozor. Kao da ga je hitac pogodio pravo u grudi. On pusti ručicu na prozoru, uhvati se za srce i snažno ga pritisnu kao da hoće da ga spreči da iskoči. Bol se, međutim, samo pojačao. Očajnički je pokušavao

da se snađe u mraku, ali oči su zatajile. Vid ga izneveri, na oči mu pade mrak, tamniji od uobičajenog za ove noćne časove. Ruka mu grčevito stegnu grudi, ali očekivanog olakšanja nije bilo.

Naprotiv.

Kolena su mu klecala, a butine počеше grčevito da drhte. Krevet je, možebiti, ipak bio bolji izbor. Samo da se malo odmori, samo malo, pa će tako možda sprečiti nesreću.

Ali postelja je odjednom bila neizmerno daleko. Toliko daleko da je bilo skoro nemoguće da stigne do nje. On natera sebe da korakne, ali se noga pobuni. Sakupivši poslednje atome snage, uspeo je da pomakne nogu pola stope. Sad samo privuci drugu, pomisli. Kao da mu se bodež neumoljivo zari u grudi. On razjapi usta, ali iz njih ne izađe krik. Zatim se nečujno okrenu oko svoje ose i pade licem na pod.

Na svoje iznenađenje, nije izgubio svest. Samo mu se činilo da izlazi iz svog tela. Video je sebe kako leži. Star, nemoćan, osuđen na smrt. Više nije osećao nikakav bol. Postao je lagan. Tako beskrajno lagan. Nestale su sve muke koje su ga snašle u poslednje vreme. Da li je opažao svetlost kroz svoje zamućene oči? Odmor! Samo da se malo odmori! Nema više doline suza. Samo spokoj i večno blaženstvo.

Osmeh mu je titrao oko usana kada je sklopio oči. Kucnuo je čas.

I bilo mu je svejedno da li ga valkira vodi u Valhalu, anđeo u raj, ili će nastaviti da postoji u svetu senki šeola*, daleko od Boga. Ovozemaljske muke više ga neće moriti. Zgrčeni prsti se opustiše, a ruka mu skliznu s grudi i lagano pade na pod. Poslednji uzdisaj, i njegovo telo se umiri.

* Podzemno carstvo mrtvih u jevrejskoj mitologiji. (Prim. prev.)

I

Četvrtak, 10. mart 1938.

Kakvo je iznenađenje čekalo teološke pametnjakoviće koji još nisu otišli na onaj svet, jer je taj svet prokleta ličio na Valfišgase*. Zaveses natopljene nikotinom, masivna trpezarija u staronemačkom stilu i grozna imitacija persijskog tepiha podno njegovih nogu. Bog možda nije imao previše vremena da stvori svet, ali je ipak mogao malo više da se potruži kad je stvarao raj. Kuda su se samo deli anđeli?

Bilo je zanimljivo i to što na onom svetu nije vladao nebeski mir. Očigledno je i ovde bilo automobila, jer je zavijanje, koje je dopiralo do njegovih ušiju, nesumnjivo poticalo od neke trube. A zatim je usledilo

* Nem.: Gasse – uličica, sokak, prolaz. (Prim. prev.)

nedvosmisleno: „Da si se izvinio, glupane!“ Kako je to lepo! U raju se govorilo bečkim narečjem!

Ili je raj, u stvari, bio Beč?

Prašnjavi tepih, zavese, naslonjače... sve mu je delovalo isuviše poznato da bi moglo biti bilo šta drugo nego njegov stan.

S mukom podiže ruku i približi je svom licu. Oseti mesnati obraz, pa zatim oprezno opipa bradu. Nema nikakve sumnje. Osećao je sebe. Dakle, bio je živ.

Bronštajn se oprezno pridiže. Istina, bol mu ponovo sevnu kroz udove, ali ovoga puta to ga nije uspaničilo, naprotiv, ispunilo ga je radošću. Ako se probudite kao neko ko ima više od pedeset godina i ništa vas ne boli, mrtvi ste. On je, međutim, osećao svaki delić svog tela, *eo ipso** – živ je. Prema tome, smrt ga je još jednom zaobišla.

Nije se obazirao na upadljive mrlje na donjem delu pidžame koje su mogle poticati samo od toga što mu se bešika nevoljno ispraznila. On zgrabi prekrivač da bi se pomoću njega pridigao. Ubrzo se našao na nogama. Istina pomalo nesigurno, ali ipak je stajao. Navodio je svoje telo ka kupatilu što je opreznije mogao. Pošto je konačno stigao, skinuo je odeću i počeo temeljno da se pere. Kad je pomislio da je dovoljno čist, vratio se u sobu da se polako, veoma polako obuče.

* Samim tim. (Prim. prev.)

Preskočio je uobičajenu kafu i cigarete i odlučno krenuo napolje. Na ulici je ubrzo počeo da se oseća kao pravi starac jer mu je za put do prezidijuma* bilo potrebno tri puta više vremena nego obično.

Kada je konačno seo za svoj pisaci sto, odlučio je da doručkuje aspirin i čašu vode. Tek tada, i ne pre nego tada, moći će da razmišlja o dunavu**, svojim omiljenim cigaretama.

Stomak mu se još nije smirio a vrata su se otvorila i u sobu uđe Černi.

„Zdravo, šefe. Imamo ubistvo.“

„Hajde, Černi, pusti me na miru. Uopšte mi nije dobro. Noćas sam mislio da ću umreti.“

„Nije valjda! Šta ti se desilo?“

Bronštajn ga podrobno izvesti o svom noćasnjem, kako ga je nazvao, iskustvu bliske smrti.

Černi zviznu kroz zube. „Slušaj, to ne zvuči dobro. Možda bi trebalo da odeš na pregled pre nego što ti se nešto stvarno desi. Možda ti treba banja, ili tako nešto.“

„Lako je tebi da pričaš, Černi, ako sada odem na bolovanje, mogu definitivno da zaboravim na svoje unapređenje. Mada...“ i na te reči Bronštajn glasno uzdahnu, „kako stvari trenutno stoje, to mogu da zaboravim.“

* Policijska uprava. (Prim. prev.)

** Cigarete marke dunav bile su veoma popularne u to vreme. (Prim. prev.)

U tom trenutku s ulice se začu galama. Černi otvori prozor da vidi šta se dešava. Tačno pod prozorom demonstrirali su nacisti iako su bili zabranjeni.

„S krovova šibaju vetrovi hladni.
Kući s posla odlazimo gladni.
Mašine miruju, posle rada staju
dok radnici umorni u noći nestaju.
Kod kuće teška beda je i jad.
Strpljenja, braćo, izdaju nas često
al' nade ima, Judi se klima presto.“

Zgađen prizorom, Bronštajn zatvori prozor. Iako su te svinje bile zabranjene, ponašale su se kao da je Beč već postao Berlin.

Uz pratnju gromkih bubnjeva i bat čizama, odred SA* je odmarširao ka Ringu pevajući jednu naročito iritantnu pesmu tog takozvanog pokreta.

„Čovek se samo može nadati da će narod na referendumu, koji je Šušnig zakazao za subotu, okrenuti leđa ološu, jer se budućnosti zemlje inače crno piše. A pogotovu mojoj budućnosti. Tada mi i tako i tako više neće biti potrebno banjsko lečenje.“

Černi je skeptično odmahnuo glavom: „Ne bih polagao veliku nadu u nacionalni referendum. Šušnig je

* Nem.: Sturmabteilung – jurišni odredi, paravojna organizacija u nacističkoj Nemačkoj. (Prim. prev.)

prokockao naklonost svih. Nisam siguran da ga sada mnogi podržavaju.“

„Zar zaista misliš da bi ljudi više voleli ovog galamdžiju iz Braunaua*?“

Černi ćutke slegnu ramenima.

Da li je stvarno dotle došlo? Treba mu jedan gorki liker! Da li je uopšte u redu da pije tako rano ujutro? Ma što da ne, upravo je za dlaku izbegao smrt, pa ne mora da bude sitničav. Ipak, za njega je izjava saveznog kancelara koju je ovaj dao samo dan ranije predstavljala pravo olakšanje. U stvari, ličila je na njegovo jutrošnje buđenje, takoreći na vaskrsenje iz mrtvih. U poslednje vreme, stvari uopšte nisu izgledale ružičasto. Sa strahom se setio da je Šušnig, tek što se vratio sa sastanka s Hitlerom u Oberzalcburgu, upravo vođu zabranjenih austrijskih nacionalsocijalista Artura Zajs-Inkvarta imenovao za ministra unutrašnjih poslova, koji je tako, pre tri nedelje, postao Bronštajnov šef nad šefovima. Bronštajn je u stvari, posle polaganja zakletve najvišeg naciste, bio uveren da će odmah biti otpušten iz policijske službe, ali izgleda da Hitlerovi petokolonaši u Beču nisu naročito žurili. Isto kao i Černi, ostao je državni službenik, čak nije povučen iz odeljenja za ubistva. Ali sada je definitivno sumnjao da će moći da slavi unapređenje u general-majora, što mu je još početkom februara došapnuo direktor policije Skubl. Doduše, radovao se što je Černi od prvog marta

* Hitlerovo rodno mesto. (Prim. prev.)

unapređen u potpukovnika, ali je smatrao da je to najviše na šta obojica mogu da računaju.

Černi trgnu Bronštajna iz razmišljanja. „Kako god bilo, ipak imamo jedno ubistvo. I sve dok smo zvanično zaposleni, naš zadatak je da rasvetlimo takve zločine, zar ne?“

Bronštajn se prenu. „Da... svakako... Naravno, u pravu si.“

On pređe rukama preko lica. „Dobro. Šta je bilo?“

Černi kratko udahnu. „Da li ti nešto govori ime Valter Zuhi?“

„Nacistička zverka?“

„Upravo taj!“

„Naravno. Kakav je to gnojavi čir. Taj će sada da likuje!“

„E, pa neće. Zuhi je žrtva ubistva.“ Černi zadrža bezizražajni izraz lica.

Bronštajn zviznu kroz zube.

„Ma šta kažeš!“, reče.

Valter Zuhi je, bez obzira na češko poreklo svog imena, koje je u prevodu značilo „suvi“, kako je Černi jednom objasnio Bronštajnu, bio jedan od prvih nacionalsocijalista. Zuhi je, još pre Velikog rata, dok je živeo u Češkoj, bio aktivan u nacionalnim nemačkim udruženjima i, zahvaljujući tome, postao bliski saradnik tadašnjeg partijskog vođe Hansa Knirša, koji je od 1911. bio poslanik parlamenta u Beču, a od 1918. član čehoslovačkog parlamenta. Zuhi je ostao u Beču i maja 1918. osnovao Nacionalsocijalističku nemačku radničku partiju, koja se

1921, budući da je bila podređena nemačkoj sestrinskoj stranci, utopila u gotovo istoimeni pokret u Bavarskoj.

Sve to ne bi naročito interesovalo Bronštajna da Zuhi pre nekog vremena nije postao veoma poznata ličnost. Posle Šušnigove posete Berhtesgadenu, ime Zuhog se često pojavljivalo u novinama i mnogi su ga smatrali budućim austrijskim kancelarom. Međutim, nije bila tajna da su advokat Zajs-Inkvart i general Glajze-Horenstenu bili njegovi ogorčeni suparnici u borbi za vođu austrijskih nacista.

Verovatno je njihov tabor nedavno plasirao izvesne članke koji su Zuhog predstavljali u nepovoljnom svetlu. Jedni su mu prebacivali da je prevrtljivac, jer se Ril, kao njegov kompanjon, 1927. kandidovao za jedinstvenu hrišćansko-socijalnu listu, drugi su se prisećali neslavne uloge Zuhog u nasilnom svrgavanju Rema s vlasti pre četiri godine, dok su treći nagoveštavali da je Zuhi na poseban način bio naročito blizak muškim pripadnicima nemačke omladine.

„Šta smo do sada saznali?“

„Zapravo ništa“, odgovori Černi. „Pronađen je mrtav u svom stanu u Škodagase, što je prikladno, jer škoda znači šteta.“

„Prestani s tim glupostima, Černi. Kada?“

„Poziv je stigao pre četvrt sata. Našla ga je njegova domaćica. Prerezanog grkljana.“

„Bogami, onda to verovatno nije bilo samoubistvo.“

„Idemo?“

„Da.“

Dvadeset minuta kasnije, njih dvojica su se našla na mestu zločina, koje su već obezbeđivali uniformisani policajci. Ušli su u hodnik i krenuli na prvi sprat, gde se nalazio stan Zuhog. Pred vratima je stajala punačka domaćica. „Zdravo, gospodine inspektore. To se ovde dogodilo.“

Ona pokaza ka dnevnoj sobi, gde je krv Zuhog dobro natopila jedan persijski tepih. Kućna pomoćnica je krenula za njima, a onda rukama prekri lice. „Baš me je sramota“, promrmlja. Za Bronštajna je ženina reakcija bila donekle razumljiva jer je Zuhi ležao na tepihu nag, potpuno umrljan krvlju. Krv je bila razmazana po njegovom golemom trbuhu, dok se skvrčeni ud jedva video.

„Prilično sitan za natčoveka.“

„Ali molim vas, gospodine inspektore!“, negodovala je služavka.

„Ma šta, mali đoka je mali đoka. Svejedno da li je u pitanju arijevac ili Jevrejin“, Bronštajn je namerno bio grub.

Ni sam nije znao šta ga je navelo da tako govori. Možda je na taj način hteo da ispolji naročitu žestinu ne bi li se tim oklopom na neki način zaštitio od prisutnih policajaca. Njihova lojalnost će se istopiti čim budu saznali da se istražitelj zove Bronštajn.

„Kako se vi uopšte zovete?“, zalaja Bronštajn na ženu.

„Amalija Vinter“, odvrati ona.

„Kada ste ga pronašli? A kada ste ga poslednji put videli? Mislim živog.“

„Jutros u osam. Juče u šest.“

„Juče u šest ujutro ili uveče?“

„Uveče. Rekao je da mogu da idem, da očekuje još neku posetu, ali će se sam pobrinuti za to.“

„Da li se to često dešavalo, da očekuje posetu i da se sam pobrine za to?“

„Zapravo... jeste“, okolišala je Vinterova.

„Šta hoćete da kažete?“

„Pa bilo je nekih poseta za koje milostivi gospodin nije želeo da znam. Ali sam ipak doznala.“ Pritom se Vinterova smeškala kao sfinga.

Bronštajn oseti da gubi strpljenje. „Govorite *taheles**, gospođo Vinter, inače će biti *coresa***.“

„Mislim, to su bili prosto mladi simpatizeri pokreta. Uvek su dolazili uveče. A on ih je podučavao... nemačkim vrlinama i nemačkoj tradiciji.“

Bronštajn značajno pogleda Černog.

„Da li je gospodin Zuhi živeo sam?“, upita sada Černi.

„Gospodin inženjer je bio samac, da. Uvek je govorio da se oženio pokretom.“

Bronštajn se osvrnu oko sebe. Stan je svakako mogao da se opiše kao gospodstven. Imao je tri velike sobe i nekoliko pomoćnih prostorija, koje su listom bile pretrpane

* Heb.: taheles – otvoreno. To je zapravo ilustracija da su se u Beču svakodnevno koristile reči hebrejskog porekla i jidiša. (Prim. prev.)

** Heb.: tzarot, jidiš: tsore – problem, nevolja, muka. (Prim. prev.)

pseudogermanskim kulturnim predmetima. Knjiga skoro uopšte nije bilo, ali je zato tu bila sva sila velikih kičerskih slika. Bronštajnu se učini da na njima prepoznaje Parsifala, Zigfrida i Hagen iz Tronje. Iznad kreveta je visila džinovska slika ukrašena natpisom *Bitka za Rim*. Pošto je prekopao sećanje, došao je do zaključka da prikazuje gotske kraljeve Totilu i Teju u poslednjoj bici s Vizantincima. Na staronemačkom sekreteru ležala je Hitlerova *Moja borba**, a pored nje jučerašnje izdanje lista *Felkišer beobahter*.

„Ko još stanuje u ovoj kući?“ Bronštajново pitanje nije bilo upućeno nikome određenom u prostoriji. Posmatrao je imitaciju štita sa slikom tobožnje germanske kacige s rogovima koji je bio oslonjen na jedan stub u salonu.

„Izvinite, ne znam. Ja sam ovde dolazila samo preko dana. Ali pitajte nastojnicu, ona to sigurno zna.“

Opet jedna nastojnica, pomisli Bronštajn i tiho uzdahnu. „Znate šta, uzmite lične podatke ove Vinterove, a ja ću za to vreme svratiti kod nastojnice. Već imam iskustva s tim.“ To reče i izađe iz stana.

Odmah je pronašao njen stan, koji se nalazio kraj samog ulaza. Zakucao je. Ništa. Ponovo je pokucao. Konačno se začu struganje nogu po podu. „Momenat, momenat, odmah, stižem. Evo me.“

Vrata se otvoriše uz škripu. Pojavi se jedna krajnje obična osoba i upitno pogleda Bronštajna.

* Nem.: *Mein Kampf*. (Prim. prev.)